

KYRKOMÅLAREN CHRISTIAN VON SHÖNFELDT

Av Sven Rydstrand

Ur Stiftskrönikan 1958:1

En av de främsta västsvenska kyrkomålarna under 1700-talet och den förste som målade de bohusslänska kyrktaken med oljefärger, nämligen Christian von Schönfeldt, har nyligen fått en utförlig levnadsteckning. Det är den nitiske och kunnige forskaren fil. lic. Sven Axel Hallbäck, som skrivit boken om denne märklige kyrkodekoratör. Författaren har gjort grundliga efterforskningar i arkiven både i Sverige och utlandet och därtill noggrant studerat de bevarade målningarna.

Tyvär är det dock ganska få av dessa kvar. Endast Säve, Bro, Svarteborgs och Naverstads kyrkor har kvar sina ursprungliga schönfeldtstak evad det gäller Bohuslän. Och likväl hade Schönfeldt målat bortåt tjugotalet kyrktak i detta landskap. Hallbäck har i kyrkoböcker och andra källor funnit anteckningar här och där, och här och där i socknarna bar fragment av målningarna kunnat återfinnas. I sitt arbete kan han också vederlägga en hel del felaktiga uppgifter, som tidigare varit synliga i böcker och tidningar.

Schönfeldt uppges ha varit född omkring år 1661, men varifrån han egentligen härstammade har författaren icke lyckats få klarhet i. Troligen var han dock av tysk börd fast icke av adelssläkt, som hans "von" eljest skulle tyda på. År 1699 kom han till Göteborg i sällskap med en skara "comedianter", som han var ledare för. Själv lär han ha varit en skicklig lindansare. Det blev emellertid ingen framgång för sällskapet i den nya hemstaden, varför ledaren övergav sin trupp och började ägna sig åt målning av tavlor. Han hade tydligen lärt sig den konsten i Tyskland av förlagorna att döma.

Det visade sig också snart att han var en verklig mästare i målarkonsten, och då han år 1704 fick i uppdrag i Hisingen gjorde han detta så bra, måla taket i Säve kyrka så att flera andra målare blev ställda i skuggan. Hans rykte som konstnär spred sig därför snabbt, och år 1709 finner vi honom sysselsatt med att måla det ståtliga taket i Bro kyrka på Stångenäset. Sedan följde efter några års uppehåll de andra kyrktaken i Bohuslän. Det sista kyrktak, som han smyckade med

oljefärg, var Askums, och det blev färdigt år 1738. De sista åren av sin levnad bodde mästern Schönfeldt i Uddevalla, och där dog han år 1742.

Christian Schönfeldt var väl ingen stor konstnär, om man med en sådan avser en helt nyskapande förmåga. Det kan påvisas, att han inte alltid var helt självständig utan använde de stora mästarnas tavlor som förebilder. Men i många avseenden har han sin egen stil. Särskilt intressant är att lägga märke till, hur han under senare delen av sin verksamhetstid har gett sina kyrkodekorationer ett pietistiskt inslag. D.v.s. han försökte genom sina bilder framhålla vissa drag av barmhärtighet och pekade på den kristnes svåra strider under jordevandringen. Dessa den nya tidens idéer låter Schönfeldt träda fram först i Naverstads och Svarteborgs kyrkor, som han målade betydligt senare än Säve och Bro, där inga sådana drag kan skönjas.

I Naverstads kyrkas kormålning har Schönfeldt möjligen haft Bunyans "En kristens resa" som förebild. Schönfeldts tolkning därav är intressant. Man ser hur den kristne pilgrimen strävar fram på en farlig väg, fylld av ormar, som hugger efter honom. Men han är ung och står väl emot svårigheterna, och i fjärran ser han redan målet för det himmelska Sion. Och i sin ena upplyftade hand samlar vandraren till sig ett ljusknippe bestående av trenne strålar, som går över hela korets valv och utstrålar från Korset, från Ordet och från den uppståndne Frälsaren. En tradition i Naverstad vill göra gällande, att den unge pilgrimen, som Schönfeldt här målat, skall vara dåvarande kyrkoherden i pastoratet, Gude Giedda, en prästman som hade anslutit sig med iver till den pietistiska rörelsen i det eljest konservativa Bohuslän.

Dr Hallbäck har genom denna utmärkta skildring av Schönfeldt och hans takmålningar visat på vilka sköna verk, som finns i våra undangömda kyrkor, bl. a. i Bohuslän. Talrika bilder, en del även i färg, illustrerar arbetet och belyser det skildrade på ett fulltonigt sätt. Man ville gärna önska att varje kyrkovän i detta stift läste den, ty här är kyrkohistoria av förnämligt slag, som hittills inte varit känd. Och genom att man lär allt mer och mer känna sin hemssockens kyrka och dess konstnärliga utsmyckning från gången tid, växer och fördjupas också ens kärlek till helgedomen.

I detta sammanhang vill man också gärna stilla undra, varför så litet intresse finns för att tillvarata och skydda resterna av de forna schönfeldtstaken, där sådana ännu finns kvar här och där ute i socknarna. Jag tänker t.ex. på Askum. Här blev den gamla kyrkan nedriven på 1880-talet, men de målade bräderna från innertaket har man bevarat i ytterväggar och tak till likvagnsboden. Men på så sätt går de snart sin förgängelse till mötes. De borde i stället sammanfogas i något skyddat tak, t.ex. i den nya kyrkans torn och på så sätt bevaras tillsammans med vad som därjämte kan återfinnas ute i gårdarna av andra

minnen från den gamla kyrkan. Det är verkligen på tiden att detta blir ordnat på ett pietetsfullt sätt.

För blott ett par år sedan fann undertecknad i ett uthus på en gård i Brastads socken en tavla från år 1725. Den var målad av mästern Schönfeldt, som det året målat taket i Brastads gamla medeltidskyrka. Tavlan hade funnits på gården alltsedan 1876, då den såldes på auktion vid den gamla kyrkans rivning. Och under papp och panel i herrgårdssalarna på Vese i Bro socken lär det enligt en tradition finnas målningar som emanerar från Schönfeldt. De borde i alla fall undersökas, innan det är för sent.

Och sådana rester kan finnas på fler ställen. i socknar, där gamla kyrkor rivits på 1800-talet är möjligheterna till fynd inte så små. Men för varje år blir de inte minst genom eldsvådor allt mindre. Men det bör påpekas, att alla fragment av målningar eller andra saker, som tillhört gamla kyrkor, inte bör förstöras eller avyttras på något sätt utan återlämnas till församlingens kyrka, där det finns ett kyrkoråd och en kyrkovärd, som är skyldig att tillvarata och vårda sakerna. Framtidens människor kommer att bli mycket tacksamma för vad vi på så sätt bevarar åt dem.